

Dela

Marcel Proust: Combray

Obdobje: Svetovna književnost v 1./2 20. stol.

Vrsta: modereni psihološki roman

Dogajalni čas: začetek 20. stol.

Dogajalni prostor: Combray, Pariz, Francija

Kako prepoznati:

- kriterij

Več o:

- delu
  - Del romana *V Swannovem svetu*, ki je del romanesknega cikla *Iskanje izgubljenega časa*
  - Pripovedovalec se prebudi nekega jutra v začetku 1902, spominja se svojih otroških let, ki jih je preživel v pariški četrti Combray pri svoji teti
  - pripoveduje o sosedu, ki je preprečil pripovedovalcu, da bi ga mati pred spanjem poljubila
  - Bralcu tudi zaupa spomin na magdalenice, katere okus pripovedovalca spominja na kraj kjer je opdraščal
  - opiše tudi Swannov svet - posest, kjer je moč najti čudovito rastlinje
- avtorju
  - Francoz, 2./19. stol
  - oče: prof. medicine; mati: hči judovskega bančnika
  - (imel je astmo)
  - študiral pravo
  - istospolno usmerjen
  - umrl med WWI in WWII zaradi pljučnice (star okoli 50 let)
- zgodovinske okoliščine
  - Francoska visoka družba v času 3. republike
  - Od konca 19. stol do WWI

Franz Kafka: Preobrazba

Obdobje: Svetovna književnost 1./2 20. stol

Vrsta: novela

Dogajalni prostor: soba Gregorja Samse

Kako prepoznati:

- Gregor Samsa
- Trgovski potnik (edino delo, ki opisuje trgovskega potnika)

Več o:

- delu

- Groteska
- Gregor Samsa- trgovski potnik, ki dela da odplača očetov dolg; boji se šefa; vedno je na poti; močno je obremenjen z družino
- S sestro še vedno živita pri starših
- Nekega jutra se zbudi preobraženega v hrošča, ki se ga družina sramuje
- Ker je Gregor prej preskrbejval družino - tega sedaj ni mogel več početi, so začeli oddajati sobe; Gregorja so vedno skrivali pred podnajemniki
- Za Gregorja nekaj časa skrbi njegova sestra, česar pa se počasi naveliča; Gregor spozna da je odvečen in stori samomor
- Služkinja ga pomete in vrže vn
- Gregorjeva smrt je nekakšna odrešitev za družino in po dolgo časa odidejo na sprehod; starša ugotovita, da je njuna hči primerna za ženitev
- Prvič posije sonce; preteklost je pozabljena
- avtorju
  - Pražan, 2./2 19. stol
  - starša sta bila judovskega rodu
  - govorili so nemško, Kafka je znal tudi češko
  - študiral pravo
  - z očetom je imel slab odnos

Srečko Kosovel: Kons 5

Obdobje: **avantgarda - konstruktivizem**

Vrsta: **poezija**

Kako prepoznati:

- Gnoj je zlato
- $0 = \infty$
- In podobni verzi

Več o:

- delu
  - Kons - konstrukcija - konstruktivistična pesem
  - nima značilnosti tradicionalnih pesem - ni rim, ritma ipd.
  - Enačenje gnoja in zlata je isto kot enačenje 0 in ∞
  - I. A. - onematopeja (posnemanje zvokov z glasovi) - oslovsko riganje, odsotnost razuma
  - Priročnik *Gnoj in zlato* → snov za pesem
- avtorju
  - Slovenec, začetek 20. stol
  - Učiteljska družina
  - Šolal se je na realki v Ljubljani
  - Študiral slavistiko in filozofijo na Filozofski fakulteti
  - Umrli zaradi meningitisa (star dobrih 20 let)
  - Njegova zbirka *Integrali* je bila izdana po njegovi smrti
- zgodovinske okoliščine
  - WWI

Prežihov Voranc: Samorastniki

Obdobje: **socialni realizem**

Vrsta: **novela**

Dogajalni čas: **fevdalna doba (okoli 1800)**

Dogajalni prostor: **kmetija Krnice**

Kako prepoznat:

- Mism da se odlomek začne:

Z vami je tako: Vi niste kakor drugi otroci - vi ste samorastniki

Več o:

- delu
  - Vložena zgodba:
    - Meta, hči revnejše družine je dekla v Karniški domačiji
    - Zaljubi se v Ožbeja, najstarejšim Karnčnikovim sinom
    - Meta zanosi, kar je za družino velika sramota
    - Gospodar kaznuje Meto, tako da ji v priklenjenih dlaneh zakuri predivo, ugasne pa ga šele tedaj ko njena mati zrecitira rožni venec (neka molitev)
    - Meta ima z Ožbejem še 2 otroke, preden oče pošlje Ožbeja služiti v vojsko
    - Ožbej se kmalu vrne domov, saj ga ustrelijo v nogo
    - Meta in Ožbej imata še več otrok do skupaj 9
    - Ožbej se nekega dne pijan utopi v jezeru
    - Metini otroci odraščajo kot samorastniki, saj se mati v boju za preživetje nima časa ukvarjati z njimi
    - Tudi ko otroci odrastejo se večkrat vračajo k Meti - ta jih spodbuja naj bodo pogumni
  - Okvirna zgodba:
    - Voranc in negov prijatelj se sprehodita do kraja kjer je včasih stala kmetija Karnice; skupaj si ogledujeta posestvo, kjer je od mogočne kmetije ostalo skoraj da nič. Iz lesene hiške pride starejša gospa, ki jima pove vloženo zgodbo o Meti
  - Zgodbo je Prežihovem Vorancu povedala mati, ki jo je slišala od očeta
- avtorju
  - psevdonim, pravo ime Lovro Kuhar
  - vojak v WWI
  - Komunist, član OF
  - Med WWII je bil zaprt v koncentracijsko taborišče

Karel Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva

Obdobje: **ekspresionizem?**

Vrsta: **poezija**

Kako prepoznat:

Bosa bojdiva, delke, obsorej

Več o:

- delu
  - pesem temelji na kontrastu (beli češnjevi cvetovi - temi grobovi)
  - Ljubezenska pesem, ki govori o ljubezni med fantom in dekletom, ki se spomadi sprehajata med cvetočimi češnjami
  - Pesem govori tudi o človeških vrednostah, ki so bile takrat zatirane (npr.: svoboda) → narodnoosvobodilni boj
  - Ljubezen do dekleta in svoboda sta za pesnika neločljivo povezana
  - —
  - Partizanska lirika
  - Stilna sredstva:
    - Ponavljanje (anafora: "Bosa pojdiva", geminacija: "Beli so, beli so)
    - Primera
    - Konstrat
    - Nagovor
    - Poosebitev
    - Inverzija (talcev grobovi)
- avtorju
  - Šolal v Celju, šolanje primoran končati v Mariboru
  - Zametki partizanstva
  - Prepoznan kot državni sovražnik
  - Ustreljen v svoji domačiji star dobrih 20 let
  - Posmrtno so mu podelili red narodnega heroja

Wisława Szymborska: Radost pisanja

Obdobje: **postmodernizem**

Vrsta: **poezija**

Kako prepoznat:

- Lovec želi ustreliti srno

Več o:

- delu
  - Lirski subjekt: pesnica → poetološka tema
  - Razlaga, da ima pesnik popoln nadzor nad dogajanjem v njegovih delih
  - Pisateljica si želi zamisliti svet brez smrti in izraža dvom, da je tak svet sploh mogoč
  - "...sposojenih od resnice..." avtorji si lahko določene elemente sposodijo tudi iz resnice
  - Pesnik ima moč, da se v pesmi nič ne zgodi
  - Stilna sredstva:
    - Sinekdoha (zamenjava celote z nejnim delom) - roka → človek
    - Ironija - umrljiv človek se zoperstavlja minljivosti smrti
- avtorju
  - Poljakinja, 1./2. 20. stol
  - Med WWII začela pisati kratke zgodbe
  - Po vojni študirala poljščino in sociologijo vendar študija ni končala

Janez Menart: Celuloidni pajac

Obdobje: **intimizem**

Vrsta: **proza**

Kako prepoznati:

- govori o pajacu, življenju in niču

Več o:

- delu
  - Življenje se igra s pajacom
  - celuloid - lahko gorljiva snov
  - "vse je šlo k hudiču"
  - svinec v lastnih nogah bo pajaca držal pokonci
  - Bivanjska tema
  - brez omejitve (svinčene uteži) bi bilo le še slabše
  - simbol za malega človeka ???
  - intimizem - po socialnem realizmu
- avtorju
  - 1./2 20. stol v Mariboru
  - študiral primerjalno književnost in slovenščino

Janez Menart: Croquis

Obdobje: **intimizem**

Vrsta: **proza**

Kako prepoznati:

- Pijana oseba v kavarni polil svojo pipa in riše hiško s tisto tekočino (konjak)

Več o:

- delu
  - Likovna pesem - besede v obliki tistega kar pesem opisuje (hiša)
  - Riše življenje kot si ga želi (streha nad glavo, lepo urejena okolica)
  - Razočaranje nad življenjem vendar za uresničitev sanj ne stori ničesar
  - Ironija ("pobere vse in mizico pobriše")
  - Pomanjševalnice
  - Humorno-samoironičen slog → odloči se da bo neskladje med resničnostjo in sanjami premagal s pipačo
- avtorju
  - 1./2 20. stol v Mariboru
  - študiral primerjalno književnost in slovenščino

Dane Zajc: Veliki črni bik

Obdobje: **modernizem**

Vrsta: **proza**

Kako prepoznati:

Veliki črni bit rjove v jutro.

Več o:

- delu
  - Bik je v eksistencialni krizi, simbolizira pesnika
  - Hkrati je lahko bik simbol za moč ali mitološko bitje
  - Osrednja tema je osamljenost
  - Stilna sredstva:
    - Retorično vprašanje
    - Ponavljanje na začetku vrstice - anafora
    - Primere
    - Poosebite
    - Paralelizem členov - ponavljanje besed/verzov
- avtorju
  - Med vojnami v Moravčah
  - Med WWII so njegovo domačijo požgali (Nemci)
  - Poleg pesmi pisal tudi drame, eseje, mladinsko književnost
  - Prejel Prešernovo nagrado

Gregor Strniša: Večerna pravljica

Obdobje: **modernizem**

Vrsta: **proza**

Kako prepoznati:

- Kamni postanajo pajki; neka hiša sredi gozda

Več o:

- delu
  - Spominja na grozljivo pravljico
  - Animaliziran svet poln neprijaznih zvokov
  - Kot se miši skrivajo v jamah se skrivajo ljudje, nimajo poguma,
- avtorju
  - med vojnami v Ljubljani
  - Živel s Svetlano Makarovič
  - Prejel Prešernovo nagrado

Svetlana Makarovič: Odštevanke

Obdobje: **modernizem**

Vrsta: **poezija**

Kako prepoznati:

Rdeče češnje rada jem

Več o:

- delu
  - Medbesedilno povezovanje z ljudsko izsštevanko
  - 1. Distancira se od ljudi (komunistov)
  - 2. Izraža depresijo razočaranje; preševati ljudi - sužnje
  - 3. Rada izraža nestrinjanje; prešteva življenja ljudi, katerih življenja si ljudje lastijo
  - Metafore
- avtorju
  - Sredina 20. stol. v Mariboru
  - Otroška dela (Pekarna Miš-Maš, Sapramiška, Sovica oka)
  - SŠ vzgojiteljska
  - Delala v zavodu za otroke s PP
  - Ustanovilav AGRFT (Akademija za gledališče, radio, film in televizijo)
  - Živela z Gregorjem Strnišo
  - Še živa

Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (na 25 strelov)

Obdobje: **modernizem**

Vrsta: **(vojni) roman**

Dogajalni čas: **1. WWII; 2. dolgo po vojni**

Dogajalni prostor: **1. Slovenija; 2. Španija**

Kako prepoznat:

- Dva se pogovarjata o vojni; odeski besedila v nemščini (tudi v Prišlekih so tko da to ni edin kriterij)
- Omenjen NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - Hitler)

Več o:

- delu
  - Vložena zgodba:
    - Jakob Bergant - Berk se z ženo odpravljata na služenje k partizanom
    - Na poti srečata Antona in Vesno
    - Četverico napade Bela garda (italijanska policija), z Antonom se Berk skrije v zavetišče (Berk in Anton ostaneta prijatelja do konca vojne)
    - Odnos do Vesne simbolizira takratni odnos do žensk
    - Ob prihodu do štaba v Ribnici, jim izročijo orožje, rokovanja s čimer niso vešči
    - Lajtmotiv - "Važno je prii na grič"
  - Okvirna zgodba:
    - Berk na počitnicah v Španiji sreča nemškega oficirja, s katerim se pogovarja o WWII
- avtorju
  - Rodil med WWII v Ljubljani
  - Oče kmalu po rojstvu umrl kot komandir
  - Med WWII se je vključil v OF
- zgodovinske okoliščine
  - WWII

Florjan Lipuš: Zmote dijaka Tjaža

Obdobje: **modernizem**

Vrsta: **roman**

Dogajalni čas: **čas**

Dogajalni prostor: **prostor**

Kako prepoznat:

- kriterij

Več o:

- delu
  - Delo je avtobiografsko
  - Groteska, satira
  - Tjaž je živel v revni, neurejeni družini
  - Med WWI mu je umrla mati, oče je padel po družbeni lestvici
  - Po vojni je odšel v šolo, moral je v dijaški dom (verski zavod)
  - V zavodu vladala stroga pravila, ki so omejevala bolj kot ne vse vidike bivanja v domu
  - Za ceno socialne preskrbljenosti, ta pravila pretiravajo
  - Tjaž se počasi prične sistemu upirati
  - Kasneje Tjaž iz zavoda pobegne in stori samomor
  - V delu veliko neologizmov
  - Personalni in vsevedni pripovedovalc (različna poglavja)
  - dolge povedi, ni odstavkov
- avtorju
  - Avstrijska Koroška
  - V otroštvu mu je v koncentracijskem taborišču umrla mati
  - Zaradi vojne je šel pozno v šolo
  - Študija bogoslovja ni končal
  - Med drugim delal kot učitelj
  - Prejel Prešernovo nagrado
  - Še živ

Lojze Kovačič: Prišleki

Obdobje: **modernizem - eksistencialistična tematika**

Vrsta: **roman**

Dogajalni čas: **WWII**

Dogajalni prostor: **1. Švica -> Slovenija; 2. Slovenija**

Kako prepoznat:

- Selitev iz Švice v Slovenijo, nemški deli besedila

Več o:

- delu
  1. ◦ Selitev iz Švice v Slovenijo zaradi vojne

- Bubi - otrok, pot doživlja kot vznemirljivo pustolovščino, Slovenijo si predstavlja kot mirno deželo, lepo, pravljico
- Ko prispejo igotovi, da to v bistvu ni res in da je to le otroška idilična predstava
- 2. ○ Bubi doma ukrade neko kožo, ki jo proda modistki za majhen denar
- Ko družina to izve sta starša zelo besna, saj je bilo to eno izmed redkih vrednih imetij družine
- Večkrat se morajo preseliti
- Kmalu po vojni umre oče, za družino mora skrbeti Bubi, ki je edini znal slovenščino
- 3. ○ Jugoslovanska oblast je družino izgnala iz države, Bubi je ostal
- 3 mesece je moral preživeti v zaporu, nato pa je bil primoran prodati stanovanje, živel je kot brezdomec
- Na koncu romana je Bubi vpoklican v vojsko
- Značilnosti
  - Fragmentnost - nedokončane misli, drobci spomina
  - Prvoosebni pripovedovalec
  - potujiteveni postopek - stvari opisuje kot da bi jih videl prvič
  - Verizem -povdarek na neolepšani vsakdanji resničnosti (pogovorne, žargonske besede, nemščina)
  - Bivanjska tema
  - Problem jhezika
  - avtobiografskost
- avtorju
  - delo je avtobiografija
  - Družino so izgnali iz švice, ker oče ni sprejel švicarskega državljanstva
  - Ves čas so živeli v revščini
  - Oče umrl 1944
  - 1942 zaprosili za izselitev v Nemčijo vendar so vseeno ostali v Sloveniji
  -

Obdobja

Svetovna književnost 1./2 20. stol

Dela

- Marcel Proust: *Combray*
- Franz Kafka: *Preobrazba*

Avantgarda

Dela

- Srečko Kosovel: *Kons 5*

Značilnosti

Prelomiti želijo s tradicijo, avtorji so politično aktivni. Podzvrsti so: futurizem, ekspresionizem, dadizem, nadrealizem, konstruktivizem.

WWI, WWII

Socialni realizem

Dela

- Prežihov Voranc: Samorastniki

Značilnosti

1930 - 1950; Osnova je realizem, ukvarja se z vsakdanjo socialno problematiko (z malim človekom - (pripadnikom nižjega sloja, kmetom, ki se bori za vsakdanje preživetje)). Temelji na socializmu (in marksizmu). Avtorji zagovarjajo več pravic za malega človeka

Ekspressionizem

Dela

- Karel Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva

Značilnosti

Podvrsta avantgarde.

AO → Država SHS → Kraljevina SHS → Kraljevina Jugoslavija
Koroški plebiscit

Postmodernizem

Dela

- Wisława Szymborska: Radost pisanja

Značilnosti

1960+; fragmentarnost, samorefleksija, mežsanje žanrov; zavest konstruira resničnost; resničnost ne obstaja, obstaja samo naša subjektivna predstava le te; za razloko modernistov se sprijaznejo s subjektivnostjo in pluralnostjo resnic

Intimizem

Dela

- Janez Menart: Celuloidni pajac
- Janez Menart: Croquis

Značilnosti

Osebna izpoved; mali človek postane pomemben kot posameznik, njegova usoda je neherojska (za razliko socialnega realizma)

Modernizem

Dela

- Dane Zajc: Veliki črni bik
- Gregor Streniša: Večerna pravljica
- Svetlana Makarovič: Odštevanka
- Vitomil Zupam: Menuet za kitaro (na 25 strelov)
- Florjan Lipuš: Zmote dijaka Tjaža
- Lojze Kovačič: Prišleki

Značilnosti

Subjektivnost, fragmentarnost (nedokončane misli), notranji monolog